

Sygn. akt I CSK 250/08

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 grudnia 2008 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Gerard Bieniek (przewodniczący)

SSN Irena Gromska-Szuster

SSN Henryk Pietrkowski (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa Przedsiębiorstwa Wielobranżowego O.(...) Spółki z o.o. w likwidacji z siedzibą w O.(...)

przeciwko (...) Zakładowi Ubezpieczeń S.A. w W.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 17 grudnia 2008 r.,

skarg kasacyjnych obu stron

od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 22 listopada 2007 r., sygn. akt I ACa (...),

- I. **uchyla zaskarżony wyrok w części zmieniającej wyrok Sądu Okręgowego, obejmującej oddalenie powództwa co do kwoty 102 824 (sto dwa tysiące osiemset dwadzieścia cztery) zł (pkt I ppkt 2) oraz w części oddalającej apelację w zakresie obejmującym tę kwotę (pkt II) i podwyższa zasądzoną kwotę 351 156,47 (trzysta pięćdziesiąt jeden tysięcy sto pięćdziesiąt sześć i 47/100) zł do kwoty 453 981,16 (czterysta pięćdziesiąt trzy tysiące dziewięćset osiemdziesiąt jeden i 16/100) zł,**
- II. **oddala skargę kasacyjną strony pozwanej,**

- III. zasądza od strony pozwanej na rzecz strony powodowej kwotę 3 700 (trzy tysiące siedemset) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego,
- IV. nakazuje pobrać od strony pozwanej na rzecz Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego kwotę 5 142 (pięć tysięcy sto czterdzieści dwa) zł tytułem nieuiszczonej opłaty sądowej od skargi kasacyjnej strony powodowej.

Uzasadnienie

Powodowa Spółka żądała zasądzenia od pozwanego Zakładu Ubezpieczeń zasądzenia kwoty 582 834,82 zł z ustawowymi odsetkami tytułem uzupełnienia przyznanego odszkodowania za szkodę powstałą wskutek pożaru obiektów gospodarczych. Według strony powodowej odszkodowanie zostało zaniżone w odniesieniu do: środków obrotowych o kwotę 410 004 zł, budynków i budowli o kwotę 149 100,82 zł, maszyn i urządzeń o kwotę 23 730 zł.

Sąd Apelacyjny po raz drugi rozpoznając tę sprawę zmienił wyrok Sądu Okręgowego w R., którym powództwo uwzględnione zostało tylko do kwoty 169 524,70 zł z odsetkami w ten sposób, że kwotę tę podwyższył do 351 156,47 zł, oddalił powództwo w pozostałej części, zniósł wzajemnie między stronami koszty procesu, orzekł o nieuiszczonej opłacie sądowej, a ponadto oddalił apelację strony powodowej w pozostałej części, zniósł wzajemnie między stronami koszty postępowania apelacyjnego oraz orzekł odpowiednio o nieuiszczonej opłacie od apelacji.

Według dokonanych ustaleń strony zawarły dwie umowy dotyczące ubezpieczenia towarów, surowców, materiałów w produkcji, półfabrykatów i wyrobów gotowych - nazwanych środkami obrotowymi. W załącznikach do tych umów zostały wymienione środki ruchome podlegające ubezpieczeniu (co do rodzaju, ilości i wymiarów). Wskutek pożaru uległy spaleniu także inne ruchomości objęte zakresem działalności gospodarczej powoda.

Sąd Okręgowy podzielił stanowisko strony pozwanej i uznał, że ubezpieczeniem objęte zostały wyłącznie środki obrotowe wymienione w załącznikach, nie zaś wszystkie spalone środki obrotowe znajdujące się na terenie zakładu.

Sąd Apelacyjny, mając na względzie cel ubezpieczenia majątkowego środków ruchomych-obrotowych, dokonał odmiennej interpretacji umów ubezpieczenia zawartych przez strony. Uznał, że załączniki do umów zostały sporządzone wyłącznie w tym celu,

aby wskazać i uwiarygodnić sumę ubezpieczenia odpowiadającą rzeczywistemu stanowi rzeczy na dzień zawierania umów.

Sąd Apelacyjny na podstawie dowodu z opinii biegłego ustalił, że stronie pozwanej należy się tytułem uzupełnienia wypłaconego odszkodowania kwota 453 981,16 zł w tym kwota 386 921,16 zł z tytułu strat w środkach obrotowych oraz kwota 67 060 zł z tytułu strat w budynkach i budowlach. Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku zaznaczył, że wskutek błędu rachunkowego zasądził zamiast kwotę 453 981,16 tylko kwotę 351 156,47 zł.

W skardze kasacyjnej strony powodowej, która oparta została na naruszeniu art. 316 i 385 k.p.c. oraz art. 805 i 361 k.c., skarżąca wносиła o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego w części zmieniającej wyrok Sądu Okręgowego i obejmującej oddalenie powództwa co do kwoty 102 824 zł (skarżąca nie objęła zaskarżeniem 69 groszy) oraz w części oddalającej apelację strony powodowej i przekazanie w tym zakresie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania. Strona powodowa jako ewentualny zgłosiła wniosek o „uchylenie wyroku w zaskarżonej części i jego zmianę przez zasądzenie na rzecz strony powodowej kwoty 453 980, 47 zł zamiast kwoty 351 156,47 zł.”

W skardze kasacyjnej strony pozwanej, która oparta została na podstawie naruszenia art. 65 § 2, art. 355 § 2, art. 805 § 1, art. 353¹ i art.6 k.c. oraz art. 233 § 1 k.p.c. skarżąca wносиła – stosownie do zaskarżenia wskazanego w skardze – o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego w części zmieniającej wyrok Sądu Okręgowego i obejmującej zasądzenie ponad kwotę 169 524,70 zł (pkt I ppkt 1 wyroku) oraz w części orzekającej o nieuiszczonej opłacie sądowej (pkt IV wyroku) i przekazanie w tym zakresie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania ewentualnie o „uchylenie i zmianę zaskarżonego orzeczenia w części objętej przedmiotowa skargą poprzez oddalenie powództwa co do kwoty 181 631,77 zł oraz zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów opłaty sądowej od uwzględnionej przez Sąd Apelacyjny części apelacji oraz o zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów procesu za postępowanie kasacyjne, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Istota sporu sprowadza się do kwestii, czy ubezpieczeniem objęte zostały wyłącznie ruchomości wymienione w załącznikach do umów ubezpieczenia, czy wszystkie spalone środki obrotowe znajdujące się na terenie zakładu strony powodowej.

Należało więc udzielić odpowiedzi na pytanie, jakie znaczenie przy interpretacji umów ubezpieczenia mają dołączone do nich załączniki.

Zgodnie z art. 65 k.c. oświadczenie woli należy tak tłumaczyć, jak tego wymagają ze względu na okoliczności, w których złożone zostało, zasady współżycia społecznego oraz ustalone zwyczaje, a w umowach należy raczej badać, jaki był zgodny zamiar stron i cel umowy, aniżeli opierać się na jej dosłownym brzmieniu. W judykaturze wielokrotnie podkreślano, że na tle art. 65 k.c. należy przyjąć kombinowaną metodę wykładni, opartą na kryterium subiektywnym i obiektywnym. Realizując tę zasadę, należy brać pod uwagę nie tylko kontrowersyjny fragment tekstu, lecz także inne postanowienia umowy, a zarazem uwzględnić pozatekstowe okoliczności, np. rokowania poprzedzające zawarcie umowy, cele umowy, rozumienie tekstu, zachowanie stron itd. Dla ustalenia pozatekstowego kontekstu umowy sąd może prowadzić także dowód z zeznań świadków i z przesłuchania stron i nie sprzeciwia się temu treść art. 247 k.p.c. Argumenty językowe (gramatyczne, semantyczne) mają znaczenie drugorzędne i ustępują argumentom odnoszącym się do woli stron, ich zamiarów i celów. Mimo to nie powinno budzić wątpliwości, że prawidłowa, pełna i wszechstronna wykładnia umowy nie może pomijać treści zwerbalizowanej na piśmie, użyte bowiem (napisane) sformułowania i pojęcia, a także sama systematyka i struktura aktu umowy, są jednym z istotnych wykładników woli stron, pozwalają ją poznać i ocenić. Jest więc jasne, że wykładnia umowy nie może prowadzić do stwierdzeń w sposób oczywisty sprzecznych z jej treścią. Przez zgodny zamiar stron w świetle art. 65 § 2 k.c. trzeba rozumieć uzgodnienie istotnych okoliczności, bądź w samej umowie, bądź poza nią (np. w rokowaniach). Jeżeli strony już uprzednio pozostawały w takich samych stosunkach prawnych, należy mieć na uwadze ponadto takie znaczenie niezbyt jasnych sformułowań umowy, jakie było przy ich stosowaniu w poprzednich stosunkach prawnych między stronami.

Kierując się wskazanymi dyrektywami wykładni oświadczeń woli należało – tak jak uczynił to Sąd Apelacyjny - uznać, że załączniki do umów zostały sporządzone wyłącznie w tym celu, aby wskazać i uwiarygodnić sumę ubezpieczenia odpowiadającą rzeczywistemu stanowi rzeczy na dzień zawierania umów, zgodnym natomiast zamiarem stron było objęcie ubezpieczeniem (do wysokości sumy ubezpieczenia) wszelkich środków obrotowych znajdujących się na terenie zakładu strony powodowej. Za taką wykładnią przemawia przede wszystkim cel ubezpieczenia majątkowego środków ruchomych-obrotowych w zakładzie produkcyjnym. Nie sposób założyć, że

przedsiębiorca decyduje się na ubezpieczenie od ognia i pożaru tylko części środków obrotowych znajdujących się w określonym pomieszczeniu produkcyjnym.

Podzielenie stanowiska przeciwnego - przyjętego przez Sąd Okręgowy - prowadziło do nieracjonalnego wniosku, że ubezpieczony przedsiębiorca, wytwarzający zgodnie z zamówieniami odbiorców produkty drzewne, musiałby albo wydzielić do osobnego pomieszczenia środki obrotowe wskazane w załącznikach do polis ubezpieczeniowych i nie zmieniać ich rodzaju, ilości i wymiarów, albo podporządkować produkcję pod treść załączników tj. produkować i sprzedawać środki obrotowe tożsame co do rodzaju, ilości i wymiarów zgodnie z podanymi w załącznikach do polis. Dokonując innej wykładni oświadczeń woli stron Sąd Apelacyjny nie naruszył ani art.65 k.c., ani pozostałych przepisów wymienionych w skardze kasacyjnej, tj. art. 355 § 2, art. 805 § 1, art. 353¹ i art. 6 k.c. Zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. – zważywszy na uregulowanie przyjęte w art. 398³ § 3 k.p.c. – należało potraktować w kategoriach uchybienia zasadom profesjonalnego sporządzania skargi kasacyjnej. Z tych względów skarga kasacyjna strony pozwanej podlegała oddaleniu (art. 398¹⁴ k.p.c.).

Uwzględnić należało skargę kasacyjną strony powodowej, bowiem Sąd Apelacyjny na skutek popełnienia oczywistego błędu rachunkowego – na co wskazał w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku – zasądził kwotę niższą od kwoty, która – zgodnie z dowodami – stanowi wysokość należnego odszkodowania.

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3 w zw. z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c., natomiast rozstrzygnięcie w przedmiocie nieuiszczonej opłaty od skargi kasacyjnej znajduje usprawiedliwienie w uregulowaniu zawartym w art.113 ust.1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. Nr 167, poz.1398 ze zm.).